

IMPLICAREA BISERICILOR SFÎNȚII ATANASIE ȘI CHIRIL ȘI SFÂNTUL SPIRIDON DIN IAȘI ÎN ACTELE FILANTROPICE DIN PERIOADA INTERBELICĂ

*

THE INVOLVEMENT OF THE CHURCHES OF SAINT ATHANASIUS AND CYRIL AND SAINT SPYRIDON FROM JASSY IN THE PHILANTHROPIC ACTS OF THE INTERWAR PERIOD

*

L'IMPLICATION DES ÉGLISES SAINT ATHANASE ET CYRILLE ET SAINT SPYRIDON DE JASSY DANS LES ACTES PHILANTHROPIQUES DE L'ENTRE-DEUX-GUERRES

drd. Carmen SANDU¹

Rezumat: *Filantropia creștină din Europa, manifestată în mod sporadic, neinstituționalizată, își are originile în perioada creștinismului primar, spațiul românesc nefăcând excepție de la această regulă. Filantropia creștină instituționalizată din provincia istorică românească Moldova apare foarte târziu, în epoca modernă. Un exemplu ilustrativ în acest sens este hrisovul din 1 ianuarie 1757 dat de domnul Constantin Cehan Racoviță, care punea bazele spitalului și a epitropiei de la biserica Sf. Spiridon din Iași. Până în anul 1947, înainte de instaurarea regimului comunist din România, această epitropie a patronat cele mai importante acte de filantropie creștină din orașul Iași, care au implicat și biserica Sfinții Atanasie și Chiril din această localitate.*

Articolul prezintă mai întâi o schiță istorică a întemeierii celor două biserici. În continuare, sunt prezentate începuturile și evoluția asistenței sociale (filantropiei) creștine în orașul Iași până în perioada interbelică. Partea a doua a articolului, bazată preponderent pe documente de arhivă inedite, prezintă actele filantropice ale bisericilor Sfinții Atanasie și Chiril și ale Epitropiei Spitalului Sf. Spiridon în perioada interbelică, în beneficiul parohienilor ce țineau de prima biserică.

Cuvinte cheie: *Iași, biserica Sfinții Atanasie și Chiril, biserica Sfântul Spiridon, Epitropia Sfântul Spiridon, filantropie creștină, perioada interbelică*

*

Abstract: *Christian philanthropy in Europe, manifested in a sporadic, non-institutionalized way, has its origins in the period of primary Christianity, the Romanian space not being an exception to this rule. Institutionalized Christian philanthropy from the historical Romanian province of Moldova appears very late, in the modern era. An illustrative example in this sense is the charter dated January 1, 1757 given by the Hospodar Constantin Cehan Racoviță, who laid the foundations of the hospital and the epitropy at the church of St. Spiridon in Iasi. Until 1947, before the establishment of the communist regime in Romania, this epitropy patronized the most important acts of Christian philanthropy in the city of Iasi, which also involved the church of Saints Athanasius and Cyril in this locality.*

¹ Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava - Facultatea de Istorie și Geografie, Studii doctorale - domeniul Istorie, sanducarmenro@yahoo.com.

The article first presents a historical sketch of the foundation of the two churches. Next, the beginnings and evolution of Christian social assistance (philanthropy) in the city of Iasi until the interwar period are presented. The second part of the article, based mainly on unpublished archive documents, presents the philanthropic acts of the churches of Saints Athanasius and Cyril and of the Curatory of the Hospital of Saint Spyridon during the interwar period, for the benefit of the parishioners who belonged to the first church.

Keywords: Jassy, the church of Saints Athanasius and Cyril, the church of Saint Spyridon, Curatory of the Hospital of Saint Spyridon, Christian philanthropy, the interwar period

*

Résumé: La philanthropie chrétienne en Europe, manifestée de manière sporadique et non institutionnalisée, trouve ses origines dans la période du christianisme primaire, l'espace roumain n'étant pas une exception à cette règle. La philanthropie chrétienne institutionnalisée de la province roumaine historique de Moldavie apparaît très tardivement, à l'ère moderne. Un exemple illustratif en ce sens est la charte du 1er janvier 1757 donnée par le Hospodar Constantin Cehan Racoviță, qui a posé les fondations de l'hôpital et de la curatelle de l'église Saint-Spyridon à Iasi. Jusqu'en 1947, avant l'établissement du régime communiste en Roumanie, cette curatelle patronnait les actes les plus importants de philanthropie chrétienne dans la ville de Jassy, qui impliquait également l'église des Saints Athanase et Cyrille dans cette localité.

L'article présente d'abord une esquisse historique de la fondation des deux églises. Ensuite, les débuts et l'évolution de l'assistance sociale chrétienne (philanthropie) dans la ville de Jassy jusqu'à l'entre-deux-guerres sont présentés. La deuxième partie de l'article, basée principalement sur des documents d'archives inédits, présente les actes de philanthropie des églises Saints Athanase et Cyrille et de curatelle de l'Hôpital Saint Spyridon durant l'entre-deux-guerres, au profit des paroissiens qui appartenaient à la première église.

Mots clés : Jassy, l'église des Saints Athanase et Cyrille, l'église de Saint Spyridon, la curatelle Saint Spyridon, philanthropie chrétienne, l'entre-deux-guerres

Începuturile bisericilor Sfinții Atanasie și Chiril și Sfântul Spiridon

Construită în a doua jumătate a secolului al XVII-lea, Biserica Sf. Atanasie și Chiril a fost zidită cu sprijinul domnului Ștefan Petriceiu (1672-1674), după cum susținea istoricul Gh. Ghibănescu². După alte surse istorice, biserica ar fi fost construită de un Patriarh al Ierusalimului pe nume Atanasie, care a fost găzduit în Iași de domnul Moldovei Vasile Lupu (1634-1653) și care, drept recunoștință, a ridicat Biserica Sf. Atanasie și Chiril, în jurul anului 1653³. O altă ipoteză emisă cu privire la fondarea ei, este aceea că a fost zidită în prima decadă a secolului al XVII-lea de către Margherita Movilă – soția domnului Simion Movilă (1606-1607) și de mama Mitropolitului Petru Movilă al Kievului, dar nu există date concludente care să ateste acest lucru⁴.

² G. Balș, *Bisericile și mănăstirile moldovenești din veacurile al XVII-lea și al XVIII-lea*, București, Institutul de Arte Grafice „E. Marvan”, 1933, pp. 220-221.

³ Viorel Erhan, *Mănăstiri și biserici din orașul Iași și împrejurimi*, Iași, Editura Tehnopress, 2003, p.164.

⁴ *Ibidem*.

Biserica Sf. Atanasie și Chiril avea o proprietate întinsă, compusă din patru case și terenuri, case construite cu câte două sau trei camere, în care locuiau slujitorii bisericii, restul fiind date spre închiriere. Patrimoniul acestei biserici, care nu a beneficiat de prea multe donații de pe urma domnilor Moldovei, a fost îmbogățit de generozitatea enoriașilor care ofereau diverse ofrande, dorind a fi pomeniți la slujbele religioase, chiar și după moartea lor⁵.

În istoriografia română se încetățenise la un moment dat părerea că Biserica Sf. Spiridon din Iași ar fi fost clădită în anul 1704, bazată pe faptul că pe o icoană foarte veche din argint a Sfântului Spiridon, fixată pe un stâlp interior al bisericii, s-ar putea citi anul respectiv⁶.

În conformitate însă cu sursele istorice cele mai credibile, Biserica Sf. Spiridon a fost ctitorită în anul 1752 de către Ștefan Bosie, Vasile Ruset și Anastasie Lipscanul (Anastasie Popahristu Celehur)⁷, pe locul a trei case din Ulița Hagioaiei, una datând din anul 1743, alta din 1752 și a treia din 1753⁸.

Începuturile și evoluția asistenței sociale (filantropiei) creștine în orașul Iași, până în perioada interbelică

În general, actele de caritate sau filantropia sunt strâns legate de noțiunea de asistență socială. Organizațiile care practică asistența socială au luptat și luptă pentru respectarea drepturilor omului în contextul luptei acesteia cu sărăcia și cu excluderea socială, oferind ocrotire celor care resimt efectele inegalității sociale⁹.

În cazul particular al Bisericii Creștine, asistența socială a acesteia a fost determinată încă din Antichitate de slujirea misionară și pastorală a acestei instituții, având un puternic impact social. Printre săracii întreținuți de biserică erau și sunt uneori înșiși slujitorii bisericii, în situația în care aceștia își donează toate bunurile lăcașului de cult. Încă din antichitate, episcopii, preoții și diaconii aveau părțile lor rezervate din colecte, dani și agape. După personalul bisericesc, urmau văduvele lipsite de sprijinul soțului, înscrise în listele săracilor asistați de biserică. Următorii erau infirmii, bătrânii, bolnavii și săracii de orice categorie, pe care biserica îi hrănea, îi îmbrăca și îi susținea¹⁰.

Începuturile asistenței sociale (filantropiei) creștine în orașul Iași datează din secolul XVIII, când domnii fanarioți, sub dubla influență a convingerilor creștine și a

⁵ *Ibidem*, pp. 288-296.

⁶ N.A. Bogdan, *Orașul Iași*, Iași, Editura Tehnopress, 1997, p. 225.

⁷ Sorin Ifimi, *Cercetări privitoare la istoria bisericilor ieșene. Monumente, ctitori, mentalități*, Iași, Editura Trinitas, 2008, p. 110.

⁸ N.A. Bogdan, *op. cit.*, p. 225.

⁹ Doru Buzducea, *Asistența socială – compendiu de istorie, teorie și practică*, Iași, Editura Polirom, 2017, p. 14.

¹⁰ „Glasul Bisericii. Revista Oficială a Sf. Arhiepiscopii a Bucureștilor”, anul VII, nr.10, București, octombrie 1948, pp.75-76.

ideilor iluministe cu mare impact în epocă, au decis că această asistență socială urmează să fie oficializată prin intermediul Bisericii.

Asistența socială prin intermediul Bisericii, desfășurată în orașul Iași, a fost legată inextricabil până în perioada interbelică de spitalul și epitropia de la biserica Sf. Spiridon. Pornind de la legislația vremurilor, oferim în continuare o serie de date succinte referitoare la acest aspect.

Spitalul Mănăstirii Sf. Spiridon din Iași a fost construit în timpul celei de a doua domnii a lui Constantin Cehan Racoviță în Moldova (1756-1757)¹¹. Vodă Constantin Racoviță emitea la 1 ianuarie 1757 un hrisov care punea bazele spitalului de la mănăstirea Sf. Spiridon și a epitropiei sale. Prin acest act de înființare era organizată administrația spitalului nou înființat, adăugându-i noi venituri pentru întreținerea sa¹². Printre altele, în hrisov se pomenește de necesitatea „unui lucru prea trebuincios Țerei aceștia, la acest oraș și scaun Domnesc, ce până acum nu s-au căutat a fi spital pentru hrana, chiverniseala, căutarea și odihna săracilor, a mulți bolnavi și neputincioși”¹³. Hrisovul menționa și normele de numire ale epitropilor acestui așezământ, precum și controlul la care aceștia urmau să fie supuși în fiecare an, din partea boierilor stăpânirii¹⁴.

În scurt timp, Epitropia Casei Sf. Spiridon a îmbunătățit permanent spitalul, dar a creat în oraș alte case de ajutor și alinare a celor neputincioși și bolnavi¹⁵.

Programul de „asistență socială” susținut de domnii fanarioți era îndreptat către cei bolnavi, în suferință, dependenți de ajutorul financiar acordat de stat. Astfel, în așezămintele din 1 septembrie 1776 și 1 aprilie 1777, Grigore Ghica vodă hotărăște ca din fiecare leafă să se oprească câte o jumătate de leu la fiecare sută de lei, suma donându-se „la locuri scăpătate și lipsite de chiverniseala hranei lor”. Documentele emise de cancelaria domnească privind Mănăstirea și Spitalul Sf. Spiridon atestă faptul că, în secolul XVIII, în spațiul românesc, mănăstirile erau principalele beneficiare ale actelor de caritate¹⁶.

La 1817, domnul Moldovei Scarlat Callimachi a promulgat cunoscutul cod de legi care îi poartă numele. Documentul conține un capitol despre „dăruire”, și anume „darul simplu, resplătitor și însărcinător”¹⁷. Se arată că dăruirea (donațiile) nu se putea face decât de acea persoană care „pote să contracteze”, iar „cei săraci și neputernici nu pot însă cu nici un chip dărui celor bogați și puternici”. Donațiile se puteau rându doar în baza unei „scrisori de dăruire”, iar cel care dona putea oferi și toată averea sa, însă

¹¹ Nicolae Stoicescu, *Repertoriul bibliografic al localităților și monumentelor medievale din Moldova*, București, Direcția Patrimoniului Cultural Național, 1974, p. 473.

¹² Gh. Băileanu, *Așezămintele Sf. Spiridon*, Iași, Tipografia Brawo, 1937, p.17.

¹³ *Ibidem*, p.35.

¹⁴ *Ibidem*, p. 36.

¹⁵ N.A. Bogdan, *op. cit.*, p. 435.

¹⁶ Laurențiu Rădvan, *Orașe vechi, orașe noi în spațiul românesc*, Iași, Editura Universității „Al.I.Cuza” Iași, 2014, pp. 117-118.

¹⁷ G.P. Petrescu, *Donațiunile între vii și donațiunile neregulate*, vol. I, București, 1891, p. 25.

trebuia să respecte rânduielile legii, putând să-și oprească partea pentru „trebuincioasa hrană”¹⁸.

Înainte de introducerea Regulamentului Organic în 1831 – 1832, principalele instituții de utilitate publică din Moldova, printre care și serviciul medical, nu dețineau resurse suficiente și permanente. Lipsa acestora conducea la nefuncționalitatea sistemului, făcându-l aproape inutil¹⁹.

Regulamentul a inițiat o serie de reforme și a prevăzut dotarea diferitelor ramuri ale administrației publice cu venituri fixe și sigure. Aceste dotări sunt regăsite sub numele de case de binefaceri, administrate de boierii numiți de domn, care se numeau curatori²⁰.

Una din casele de binefacere era cea a spitalului adăpostit de Mănăstirea Sf. Spiridon, instituție care s-a bucurat de un venit special și de o administrație cu trei curatori, putând cuprinde până la 200 de bolnavi. Casa milelor era sub îngrijirea mitropolitului, fiind dotată de visterie cu o sumă mare de piaștri²¹.

Spitalul Sf. Spiridon avea în administrare conducerea tuturor spitalelor, încercând să suplimenteze veniturile acelor care dispuneau de donații mici. În acea perioadă, Moldova nu posedă încă un *așezământ filantropic*, astfel că sălile azilelor, casele pentru copii găsiți singuri, casele săracilor, sanatoriile pentru bolnavi, sau pentru bătrâni erau încă necunoscute²².

În acest context, activitatea filantropică a spitalului și eforiei de la Sfântul Spiridon a devenit esențială pentru sprijinirea acțiunilor filantropice din Iași, răsfrângându-se și asupra bisericilor, inclusiv a bisericii Sf. Atanasie și Chiril, așa cum se va observa la finele acestui articol. Menționăm că aceste acte de caritate au fost întrerupte, așa cum era și firesc, de regimul comunist care a restrâns multe din funcțiile bisericii, exercitate până în 1947.

Acte de caritate în cadrul parohiei Bisericii Sf. Atanasie și Chiril

De pe o ciornă a unui proces verbal emis în data de 3 iunie 1924, găsit în arhiva Bisericii „Sf. Atanasie și Chiril” din Iași, se desprinde ideea că, în urma apelului doamnei Olga M. Sturdza, fiica principelui Alexandru Mavrocordat și a Luciei Cantacuzino Pașcanu, președinta Societății pentru Ocrotirea orfanilor de Război – înființată în timpul Primului Război Mondial – la Biserica filială „Vulpe”

¹⁸ *Ibidem*, p. 26.

¹⁹ Paul Cernovodeanu (coord.), *Călători străini despre Țările Române în secolul al XIX-lea*, serie nouă, vol. III, București, Editura Academiei Române, 2006, p. 668.

²⁰ *Ibidem*.

²¹ *Ibidem*, p. 669. Piastru = monedă turcească de argint.

²² Paul Cernovodeanu (coord.), *Călători străini despre Țările Române în secolul al XIX-lea*, serie nouă, vol. V, București, Editura Academiei Române, 2007, p. 679.

se colectase suma de 148 de lei, de la creștinii adunați în ziua sărbătoririi Sfinților Împărați Constantin și Elena²³.

În ziua de 18 ianuarie 1926, de ziua hramului Biserici „Sf. Atanasie și Chiril”, a fost desfăcută cutia milei cu destinația strângerea de fonduri pentru reparația Bisericii filiale „Vulpe”, pusă de către domnul Dimitrie Popescu și sigilată cu pecete proprie. Cutia a fost desigilată în prezența epitropilor și a consiliului parohial. În urma numărării banilor, s-a constatat că suma strânsă s-a ridicat la valoarea de 1020 lei. Bani au fost depuși la Banca Iașilor de către părintele paroh, la următoarea ședință hotărându-se întrebuițarea lor²⁴.

În Arhiva Bisericii „Sf. Atanasie și Chiril” din Iași, figurează o donație a numitului Ion Melciu, domiciliat în Iași str. Florilor nr. 6, emisă în data de 20 august 1936, prin care face cunoscut că donează către Sfânta Biserică „Vulpe”, suma de 10000 lei, bani care, menționează el, i-a depus la Administrația financiară din Iași, la casa de depuneri, pentru a fi pomenit la „Sfintele Slujbe”. Semnalează în text că preoții vor putea ridica doar procentele din dobândă, iar Epitropia și Consiliul parohial vor putea retrage „până la cel mult 5000 lei și aceasta numai în cazuri de forță majoră și numai pentru o nevoie urgentă a bisericii”²⁵. Donatorul adăuga că suma a dăruit-o de bună voie, îndemnat fiind de dragostea față de biserică și de cuvântările părintelui paroh N.V. Hodoroabă²⁶.

O donație către Biserica „Sf. Atanasie și Chiril” a venit și din partea numitului D. Potur, reprezentând un clopot în greutate de 105 kg, acesta hotărându-se să ajute lăcașul de cult „văzând starea în care se află clopotele acestei biserici”²⁷. Donația s-a făcut „din dragoste de biserică și cele sfinte”, cu obligația pentru epitropie, ca atât timp cât va trăi domnul Potur și soția sa, „clopotul să nu fie transformat sau îndepărtat de la această biserică”, și să rămână în memoria lor și a familiei lor²⁸ (**Anexa 1**).

O copie după un referat înregistrat la Consilieratul Juridic al Mitropoliei cu nr. 16/15.05.1938, cu privire la donațiile făcute de domnul Ion Melciu și de domnul D. Potur, primul prin donarea sumei de 10000 lei Bisericii „Vulpe”, iar al doilea, un clopot pentru Biserica „Sf. Atanasie și Chiril”, ne arată că donațiile „sunt nelegal făcute, căci nu pot fi considerate nici ca daruri manuale, nici ca acte de donație producătoare de efecte juridice”²⁹ (**Anexa 2**).

²³ Arhiva Parohiei Bisericii „Sf. Atanasie și Chiril” cu filială Biserica „Vulpe”, Fondul Arhivei Bisericii „Sf. Atanasie și Chiril”, dosar 5/1924, fila 2.

²⁴ *Ibidem*, dosar 8/1925-1927, fila 12. Fonduri din cutia milei, la Biserica „Vulpe” pentru reparația bisericii.

²⁵ *Ibidem*, dosar 1/1936, fila 1. Donația lui Ion Melciu către Biserica „Vulpe”, în sumă de 10000 lei.

²⁶ *Ibidem*, fila 1-verso. Donația lui Ion Melciu către Biserica „Vulpe” (10000 lei).

²⁷ *Ibidem*, dosar nr. 3/1938, fila 5; Donația unui clopot făcută de D. Potur către Biserica „Sf. Atanasie și Chiril”.

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ *Ibidem*, dosar nr. 3/1938, fila 6; Referat privitor la donațiile făcute de Ion Melciu și D.Potur.

După cum scrie în referat, în conformitate cu art. 813 din Codul Civil, donația trebuie făcută „numai prin act autentic”³⁰. În plus, parohia sau Consiliul parohial trebuie să întocmească un proces verbal pentru acceptarea donației pe care să-l înainteze spre aprobare Mitropoliei, iar după aprobare se întocmesc actele de donație „în forma în care se vor autentifica”, îndeplinind astfel condițiile legale³¹. Conform art. 814 din Codul Civil, orice donație nu obligă pe donator, decât din momentul în care era primit actul de acceptare prin forme legale. Un act de acceptare făcut în baza unui decret regal urma să fie autentificat de tribunal, de către ministrul respectiv, apoi comunicat părții prin portărei³².

Dintr-o adresă scrisă de preotul paroh V. Popa către Protoieria Iași în ziua de 25 noiembrie 1945, reiese că la ordinul nr. 1798/1945, copiii orfani de unul sau de ambii părinți, din această parohie, au fost preluați de câteva familii care i-au luat în îngrijire. Aceștia sunt: 1. Mihai Sandu de 10 ani, orfan de ambii părinți, 2. Demostene Manase elev de liceu, orfan de tată, 3. Gavril Zotu de 2 ani, orfan de tată, 4. Gh. Căpraru de 12 ani, orfan de ambii părinți, 5. Neculai Pandelescu de 14 ani, orfan de tată, și 6. Barbu Raul de 4 ani, orfan de tată³³.

Acte de caritate ale Epitropiei Spitalului Sf. Spiridon, în beneficiul parohienilor Bisericii Sf. Atanasie și Chiril

La arhiva Bisericii Sf. Atanasie și Chiril există câteva dosare conținând corespondența din perioada anilor 1938 – 1939 dintre aceasta și Epitropia Spitalului Sf. Spiridon din Iași referitor la împărțirea unor cantități de lemne pentru foc familiilor nevoiașe din parohie, cu ocazia sărbătoririi hramului Bisericii Sf. Spiridon (12 decembrie).

În acest sens, prin adresa nr. 7553/18 octombrie 1938, se cere completarea unui tabel cu numele celor mai săraci oameni din Parohia Sf. Atanasie și Chiril, cărora ar urma să li se acorde acest ajutor, urmând ca situația să fie trimisă Epitropiei Generale a Spitalelor Sf. Spiridon³⁴. Adresa prezintă antetul Epitropiei, ștampila și semnătura epitropului general și al șefului serviciului administrativ. Lângă antet, se distinge imaginea Sfântului Spiridon care ține în mâna dreaptă ridicată o cărămidă de pământ, din care iese foc și apă (ilustrând astfel dogma Sfintei Treimi), iar în mâna stângă se găsește Cartea Sfântă. În partea de jos a chipului Sfântului Spiridon se observă două ramuri legate între ele, care încadrează perfect întreaga imagine a sfântului³⁵.

³⁰ *Ibidem*

³¹ *Ibidem*.

³² I. Bordea, *Serviciul sanitar al României și igiena publică între anii 1905-1922*, București, Ministerul sănătății și ocrotirii sociale – Direcțiunea generală a serviciului sanitar, 1924, p. 303.

³³ Arhiva Parohiei Bisericii „Sf. Atanasie și Chiril” cu filială Biserica „Vulpe”, Fondul Arhivei Bisericii „Sf. Atanasie și Chiril”, dosar nr. 1 /1945, f. 4.

³⁴ *Ibidem*, dosar nr. 2/1938, f. 59.

³⁵ *Ibidem*.

Odată cu adresa nr. 10407/9 decembrie 1938, se înaintează un număr de zece bonuri de lemne de foc pentru persoanele sărace din Parohia Sf. Atanasie și Chiril. În continuare, se solicită împărțirea acestor bonuri „celor în drept” și distribuirea lemnelor în perioada 8 – 15 decembrie 1938, cu căruțele date de Primăria Municipiului Iași și de către Epitropia Spitalelor Sf. Spiridon³⁶. La sfârșitul textului, se remarcă mențiunea privitoare la primirea donațiilor de către unele persoane care „au posibilitatea de trai”, așa cum era cazul pensionarei Maria Stârcea, care lucrase la Poștă³⁷.

Această mențiune ni se pare cu atât mai interesantă cu cât anul 1938 este socotit, în mod clasic, de către istoricii noștri drept cel mai bun an pentru economia românească din perioada interbelică. În general, în jurul anului 1938 a fost construit mitul așa-zisei „vârste de aur” al economiei românești din perioada interbelică, coroborată cu înflorirea culturală, nivelul de trai nemaipomenit de bun din perioada interbelică etc. Judecățile de valoare în cauză, de care au fost și sunt încă suprasaturate cărțile de istorie a României apărute post 1990 sunt, în opinia noastră, pur și simplu simple mituri. Altfel cum se explică faptul că în Iașul acelui an nu existau suficiente fonduri publice și trebuia să intervină condiționat Epitropia Spitalului Sf. Spiridon pentru oferirea unor lemne, gratuit, unei modeste pensionare.

Un an mai târziu, prin adresa de corespondență nr. 13694/23 septembrie 1939, cu prilejul sărbătoririi Hramului bisericii, Epitropia Spitalelor Sf. Spiridon acordă din nou ajutoare cu lemne oamenilor sărmani din parohia bisericii Sf. Atanasie și Chiril. Prin acest document se solicită să fie întocmit până pe data de 10 octombrie un tabel cu persoanele nevoiașe „lipsite complectamente de mijloace de existență” care urmau să primească lemnele.

Probabil, pentru a nu se repeta situații similare din trecut, se cerea textual ca la întocmirea tabelului, preotul paroh să nu treacă „persoane care sunt în serviciu (sic) Sf. Voastre, modești pensionari, etc.”³⁸. Din nou, acest fapt denotă, în opinia noastră, faptul că în Iașul anului 1939, familiile de pensionari obișnuiți nu o duceau prea bine.

Din nou, acest fapt vine să contrazică flagrant mitul „vârstei de aur” al economiei și societății românești din perioada interbelică.

Oricum ar sta însă lucrurile, filantropia creștină instituționalizată din perioada interbelică a fost un fapt autentic, documentat prin izvoare arhivalice. În timpul perioadei comuniste din istoria României, actele filantropice organizate fățiș de oricare cult religios, au fost interzise. A trebuie să vină evenimentele mântuitoare din decembrie 1989 pentru ca religia, inclusiv actele filantropice instituționalizate făcute în numele acesteia, să-și redobândească dreptul de cetate.

³⁶ *Ibidem*, f. 67.

³⁷ *Ibidem*.

³⁸ *Ibidem*.

Anexe

4. litopis
na sika mult
Paroh. Sf. Atanasie

Prin Bucernice Parinte
sub semnatura Ion Melciu, din
Jasi, strada Florilor N. 6. Cu onoare va
fac cunoscut ca am facut donatie
Bisericei Vulpe - adica cum va
fagaduit mai inainte in Sfinta
Biserica - suma de lei 10000 (zece
mii). Bani iam depus la admi-
nistratia financiara din Jasi pentru
Casa de depuneri, la dispozitia
episcopului Bisericei. Parohul respec-
tiv va putia incasa numai procentele
respectiv pentru sine personala
urmind aciasta si pentru preoti
distri ai Bisericei Vulpe. iar in schimb
eu sa fiu Domanit la Sfintele slujbe
din acest capital, episcopia si Consiliul
Parohial, va putia retrage pana la cel
mult la 5000 (cinci mii) lei, si aciasta
numai in cazuri de forta majora si
numai pentru o necesitate urgenta a Bisericei.
Alaturat Recepisa N. 17205 din 20 august
1936 al administratiei de incalzari si
plati - Jasi.

P. C. S. Preot paroh parohia Sf. Atanasie

Anexa 1. Donație către Biserica „Vulpe” a sumei de 10000 lei, a domnului Ion Melciu; Sursa: Arhiva Parohiei Bisericii „Sf. Atanasie și Chiril” cu filială Biserica „Vulpe”, Fondul Arhivei Bisericii „Sf. Atanasie și Chiril”, dosar 1/1936, fila 1.

notia am facuto de buna inia vaa
in din sudaria fruntei mele, indemnat
find la aciasita de dragostia de Biserica
a parintelui Paroh N. Hodoroba, de
suybele si curintarile sale cele frumuse
restite cu credinta fata de poporani.
Vorese ca sa fin pomenit cu credinta
ta cu care eu iam donat Bisericii.
Primit stima mia.
Ion Melciu

Iasi 20 August 1936

Anexa 1, fila 1-verso.

Coșule
Consiliul Judecătoresc al Mitocului
N° 16 din 15 Mai 1938

Tranz. N° 6185 din 11 Iunie

Referat

Cu privire la donațiunile făcute de Dⁿⁱ Ion Melciu și D. Potur
din Găzi, bio. Sf. Atanasie și Kiril din Găzi, cel întocmi prin donarea unei
sume de bani, 10.000 lei, fiilor: bio. Vulpe, iar cel doi urmași, un
clopot pentru bio. Sf. At., care moare și va reforma următoarele:
Donațiunile făcute în forma prezentată de păr. pash, sunt nelegal
făcute, deci nu pot fi considerate nici ca daruri manuale, nici ca
acte de donație producătoare de efecte juridice. Aceste donații după
codul nostru civil trebuie făcute numai prin act autentice (art. 813 cod. Gr.)
Când e vorba de o persoană morală, cum e în speță, pe lângă ca donațiunile
trebuie făcute în anumite forme sacramentale, mai trebuie ca donațiunile
în speță să se facă în fața consiliului parohial, să facă un pr-verbal de accep-
tarea donației, pe care să-l înainteze spre aprobare și D. P. Sf. Voastre.
În urma, după aprobare dată în principiu, și pe baza ei, vor formula
actele de donație în forma în care se vor autentifica, definițiivând
prin aceasta în condiții legale donațiunile făcute.

Consilier Judec. s/ Omor Popovici.

... acești clopot în greutate...

Anexa 2. Referat cu privire la condițiile legale de efectuare a donațiilor Ion Melciu și D. Potur. Sursa: Arhiva Parohiei Bisericii „Sf. Atanasie și Kiril” cu filială Biserica „Vulpe”, Fondul Arhivei Bisericii „Sf. Atanasie și Kiril”, dosar 3/1938, fila 6.

Bibliografie selectivă

Izvoare documentare inedite

Arhiva Parohiei Bisericii „Sf. Atanasie și Chiril” cu filială Biserica „Vulpe”, Fondul Arhivei Bisericii „Sf. Atanasie și Chiril”, dosar 5/1924, 8/1925-1927, 1/1936, 3/1938, 1/1945.

Izvoare narative publicate

Paul Cernovodeanu (coord.), *Călători străini despre Țările Române în secolul al XIX-lea*, serie nouă, vol. III, vol. V, București, Editura Academiei Române, 2006, 2007.

Publicații

„Glasul Bisericii. Revista Oficială a Sf. Arhiepiscopii a Bucureștilor”, anul VII, nr. 10, București, octombrie 1948.

Lucrări generale

Balș, G., *Bisericile și mănăstirile moldovenești din veacurile al XVII-lea și al XVIII-lea*, București, Institutul de Arte Grafice „E. Marvan”, 1933.

Bogdan, N.A., *Orașul Iași*, Iași, Editura Tehnopress, 1997.

Bordea, I., *Serviciul sanitar al României și igiena publică între anii 1905-1922*, București, Ministerul sănătății și ocrotirii sociale – Direcțiunea generală a serviciului sanitar, 1924.

Buzducea, Doru, *Asistența socială – compendiu de istorie, teorie și practică*, Iași, Editura Polirom, 2017.

Erhan, Viorel, *Mănăstiri și biserici din orașul Iași și împrejurimi*, Iași, Editura Tehnopress, 2003.

Petrescu, G.P., *Donațiunile între vii și donațiunile neregulate*, vol. I, București, 1891.

Rădvan, Laurențiu, *Orașe vechi, orașe noi în spațiul românesc*, Iași, Editura Universității „Al.I.Cuza” Iași, 2014.

Stoicescu, Nicolae, *Repertoriul bibliografic al localităților și monumentelor medievale din Moldova*, București, Direcția Patrimoniului Cultural Național, 1974.

Lucrări speciale

Băileanu, Gh., *Așezămintele Sf. Spiridon*, Iași, Tipografia Brawo, 1937.

Iftimi, Sorin, *Cercetări privitoare la istoria bisericilor ieșene. Monumente, ctitori, mentalități*, Iași, Editura Trinitas, 2008.